

Есеј

ДА ЛИ СМО ИЗАШЛИ ИЗ ПЛАТОНОВЕ ПЕЋИНЕ?

Стрибор Ђурић*

ЈУ СШЦ “Источна Илиџа”
djuricstribor065@gmail.com

„Мит о пећини“¹ тумачим као Платонов највећи и најбољи савет људском роду- гледај разумом! Чула, поготово у модерном свету који је презасићен информацијама, нису довољна и више него икада она варају. И више него икада је битно да користимо како разум, тако и ум, да бисмо од прегршти информација, од којих су многе небитне и нетачне, извукли оне корисне и потврђене, које служе за унапређење сопственог ума, али и људског друштва као целине. Зато је мој одговор на питање: „Да ли смо изашли из Платонове пећине?“ - **не**.

У научном и технолошком погледу, веома је лако рећи да је човек изашао из пећине. Технолошки развој, у само последњих 100 година, заслепо је човека, баш као и сунчева светлост, која ослепљује оне који су успели да се изборе из окова пећине. Откривање пеницилина, пренос електричне енергије на даљину и лансирање човека у непознате космичке даљине, само су неки од грандиозних догађаја који су се десили у задњих 100-150 година. Убрзан развој технологије, мобилних телефона, вештачке интелигенције, ратних

уређаја, довели су људски ум у стање преплашености. Колико год технологија напредовала, људски ум не може да напредује у корак с њом, и човек, као биће које је опстало прилагођавањем, наставио је да користи само основна чула да прими огроман број нових, компликованих информација, уопште не користећи своје најјаче средство- разум- да пробере те информације, и да схвати шта је тачно, и шта је битно. Лако је рећи, због тих великих научника, који су пионири људског разума, који су управо они филозофи које Платон описује у своме делу, да је целокупан људски род успео да се искобеља из пећине, и да прогледа. Али, управо тај убрзан развој је оно што је човеков ум уназило, и вратило на базична, исконска понашања. Вратило га је на пут мњења, са којег је замало прешао на пут истине².

Технолошки развој је, такође, допринео и до уназађивања духовног и световног продубљивања човековог. Само кратак осврт на било који популаран телевизијски програм може нам указати какве ствари човек данас и гледа, и размишља. Давно су нестали

1 „Мит о пећини“ је алегоријска прича која се налази у 7. књизи Платоновог дела „Држава“.

2 Пут мњења и пут истине је идеја коју је први поставио антички грчки филозоф Парменид, у свом делу „О природи“.

* Удружење за промовисање културе и мишљења Софиа Бања Лука традиционално организује такмичење у писању филозофских есеја, а поводом Међународног дана филозофије који се обиљежава сваког трећег четвртка у новембру. Такмичење се одвија путем Конкурса за најбољи филозофски есеј, на којем могу учествовати средњошколци Босне и Херцеговине, а треће мјесто и новчану награду у износу од 100,00 КМ за 2024. годину освојио је Стрибор Ђурић, ученик IV разреда, ЈУ СШЦ “Источна Илиџа”. Конкурс за најбољи филозофски есеј се организује уз покровитељство Филозофског факултета Универзитета у Бањој Луци и подршку Министарства за просвјету и културу Републике Српске.

дани када је омладина била пионир нових идеја и идеологија, када се на скуповима причало о филозофији, књижевности и ликовној уметности. Данас је све то замењено брзим информацијама, Видео, па видео, па видео- у секунди се смени стотине видеа, време не пролази, оно нестаје, док је човек закован, и за свој екран и за друштвене мреже. Добијање допамина на најбржи и најлакши могући начин је постала суштина човековог постојања. А тај најлакши начин јесте управо употреба чула, и чула искључиво. Очи и уши нису више рецептори за вид и слух, већ су посредници у човековој зависности за допaminsом. Филозофија и уметност то више не могу да пруже. У свету који се развија муњевитом брзином, људски ум се прилагодио тако што ће све информације само да прими, без неке посебне обраде, без неког размишљања. Брзина развитка је дошла до те мере да човек не може да размишља ни о својим поступцима, Нема више интроспекције, и питања: „Зашто ја радим то што радим?“ Данас је суштина искључиво у раду- што више то боље. То не оставља простор да се роје мисли. Разум- то најјаче људско оружје- никако се не користи.

Како се разум престао користити, тако су и етика и морал потпуно заборављени. У модерном друштву, нема потраге за врховном идејом добра, нема расправа о правичности и неправичности, добром и лошем. Човек се свео на прагматично биће. Биће, којем је добро само оно што је корисно. Који ће за новац и моћ урадити све, па и издати и убити свога ближњег. Модерни, масовни медији су томе, умногоме, допринели. Они сваки могући вид бежања из пећине сасеку у најкраћем могућем року. И то су успели тако што су небитним направили две ствари због којих се, су-

штински, човек разликује од животиње. Успели су да филозофију и уметност у потпуности маргинализују, и направе од њих безначајним буцањем.

А филозофија и уметност су преспоре у своје развитку. Оне не могу да се носе са свим променама. Колико год се филозофи и уметници бунили, колико год писали и размишљали о развоју- и они ће се, нажалост, морати прилагодити ако желе да опстану. Мораће те суштинске информације о људском постојању, и људском сазнању, да сведу на једну информацију, која ће се у истој секунди чулно примити, али и заборавити. И, није ли то, оно на шта нас је упозорио Платон? Да ће филозофи, они најмудрији, најбољи међу нама, којима је циљ да спознају ту врховну идеју добра, једном, када спознају ту идеју и када се врате у пећину- бити убијени. То се данас ради(наравно, не у буквалном смислу речи „убити“) кроз образовни систем, који нас учи да су то све саме информације, које треба да примимо здраво за готово, те су веома близу да у потпуности униште филозофију и уметност. И нема више критичког мишљења, и креативног изражавања, и све је само у корист брзине и привида среће!

Ипак, човек не сме да посустане! Људско друштво јесте, вероватно јаче него икада, оковано за пећину, и више него икада, те слике које му се показују, јесу обичне сенке и привид стварности. Али, ту не би смео да буде крај! Човек мора да истражује истину, мора да тежи том врховном добру, **мора** да прекине ланце и угледа сунчеву светлост у свом пуном сјају. Колико год тежак тај посао био, човек не сме да се предаје! Само кроз покушај сазнања истине, човек може бити истински срећан, и истински добар. И на то нам указује тај славни мит о пећини.